

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองนี้ เป็นการศึกษาด้านวิทยาการทาง
อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) หรือวิทยาการทางชาติพันธุ์ศาสตร์ (Ethnoscience)
ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงความรู้ลึกซึ้งถึงโลกทัศน์ ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยศึกษาภาษา
ของชนกลุ่มนั้น วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ เพื่อวิเคราะห์ความหมายแก่นของคำเรียก
ญาติพื้นฐานในภาษาคำเมือง โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ, เพื่อวิเคราะห์การใช้คำ
เรียกญาติดังกล่าวในแวดวงอื่นๆ ได้แก่การใช้เป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่คนที่
เป็นญาติ, ไม่ใช่ญาติ และการใช้เป็นอุปลักษณ์ และเพื่อแสดงให้เห็นว่า ความหมายและการใช้
คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมล้านนา
ผลการวิเคราะห์พอจะสรุปตามลำดับได้ดังนี้

6.1. ผลการวิเคราะห์คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง

6.1.1 ความหมายแก่นของคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาคำเมือง

ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างในเรื่องมิติที่แยกคำเรียกญาติทั้งหมด ให้ต่าง
จากกันในภาษาคำเมือง 4 มิติ เป็นไปใน 2 ลักษณะคือ

1. ระบบคำเรียกญาติที่ต่างกัน 4 มิติ

ถิ่นที่คำเรียกญาติมีจำนวนมิติแห่งความแตกต่าง 4 มิติ คือ จังหวัดเชียงรายและ
ลำปาง มิติแห่งความแตกต่างที่พบคือ รุ่นอายุ, สายเลือด, อายุ และเพศ

2. ระบบคำเรียกญาติที่ต่างกัน 5 มิติ

ถิ่นที่คำเรียกญาติมีจำนวนมิติแห่งความแตกต่าง 5 มิติ คือ จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดยที่มิติที่ 5 ที่เพิ่มขึ้นมา คือฝ่ายพ่อ/แม่

ส่วนระบบคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองทั้ง 4 จังหวัดที่ศึกษามีลักษณะร่วมกันดังนี้

คำเรียกญาติประเภทเดียวกันและใช้คำเรียกเหมือนกัน กล่าวคือมีคำเรียกญาติบางประเภทที่จำแนกความแตกต่างโดยมิติเดียวกัน และใช้คำเหมือนกันทุกประการ ต่างกันเรื่องวรรณยุกต์เท่านั้น ได้แก่ คำที่ใช้เรียกผู้ให้กำเนิดฝ่ายชายและฝ่ายหญิง คือ "p0:3" (ชม, ลพ) / "p0:2" (ชร, ลพ) และ "mE:3" (ชม, ลพ) / "mE:2" (ชร, ลพ) เป็นต้น

คำเรียกญาติประเภทเดียวกัน แต่ใช้คำต่างกัน เช่น มีการแยกความแตกต่างระหว่างเพศในญาติที่อยู่ในระดับถัดจากพ่อแม่ตัวเองขึ้นไปเหมือนกัน แต่คำที่ใช้เรียกต่างกันไปได้แก่ "p0:3u:j4" (ชม, ลพ) และ "p0:2luang5" (ลพ) เป็นเพศชาย "mE:3u:j4" (ชม, ลพ) และ "mE:2luang5" (ลพ) เป็นเพศหญิง เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่าทั้ง 4 ถิ่น ไม่มีการแยกความแตกต่างระหว่างเพศ ฝ่ายพ่อ ฝ่ายแม่ ในญาติที่อยู่ในระดับถัดจากตัวเองลงมาเหมือนกัน แต่ใช้คำต่างกัน ได้แก่ คำที่ใช้เรียกลูกของเหลน คือ lo:n5 (ชร, ลพ, ลพ) และ li:3 (ชม)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ต่างกันด้วย กล่าวคือพบว่าทั้ง 4 ถิ่น มีคำเรียกญาติประเภทเดียวกัน แต่มีการแยกความแตกต่างละเอียดลงไป เช่น แยกความแตกต่างทางเพศ และไม่แยกความแตกต่างทางเพศ เช่น ที่ลำปาง "n0:ng2ba:w1" หมายถึงน้องชาย และ "n0:ng2sa:w5" หมายถึงน้องสาว ขณะที่เชียงใหม่ เชียงราย และลำพูน ใช้คำว่า "n0:ng4" (ชม, ลพ) / "n0:ng2" (ชร) คำเดียวหมายถึงน้องชายหรือน้องสาว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการแยกความแตกต่างทางฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่อีกด้วย เช่น ญาติในรุ่นอายุเดียวกับพ่อแม่ตัวเอง แต่อายุน้อยกว่า ที่จังหวัดเชียงใหม่ ญาติทางฝ่ายพ่อใช้คำว่า "a:w4" และ "a:4" ส่วนญาติทางฝ่ายแม่ใช้คำว่า "na:4" ขณะที่จังหวัดเชียงราย ใช้คำว่า "na:2" เพียงคำเดียว หมายถึงน้องชายหรือน้องสาวของทั้งพ่อและแม่ เป็นต้น

6.1.2 การใช้คำเรียกญาติในแวดวงอื่นๆ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การนำคำเรียกญาติไปใช้เป็นสรรพนาม และคำเรียกขานในหมู่คนที่เป็ญาติ, ไม่ใช่ญาติ และการใช้เป็นอุปลักษณ ผลการวิเคราะห์พบว่า ในการนำไปใช้กับหมู่คนที่เป็ญาติ พบว่า การใช้คำเรียกญาติแต่ละคำมีความถี่ต่างกัน บางคำใช้มาก บางคำใช้น้อย คำเรียกญาติที่มีการนำไปใช้มากจะเป็นคำที่อยู่ในรุ่นอายุสูงกว่า หรือมีอายุมากกว่า เช่น p0:3(ชม, ลพ) mE:3(ชม, ลพ) จะใช้เป็นสรรพนามและคำเรียกขานบ่อยมากกว่า lu:k3(ชม, ลพ) คำว่า u:ɟ4(ชม, ลพ) lung1(ชม) a:w4(ชม, ลพ, ลป) na:4(ชม, ลพ) ฯลฯ ใช้บ่อยมากกว่า la:n5(4ถิ่น) เป็นต้น

ส่วนการนำไปใช้กับหมู่คนที่ไม่ใช่ญาตินั้นพบว่า มีลักษณะเช่นเดียวกับการใช้ในหมู่ญาติ นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในหมู่ผู้ให้บริการ และผู้รับบริการอีกด้วย เช่น คนขายของเรียกผู้ซื้อที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันว่า pi:3(ชม) และ a:ɟ3(ชม, ชร) ผู้ซื้อจะเรียกคนขายของที่มีอายุมากกว่า u:ɟ4(ชม, ลพ) เป็นต้น

สำหรับการนำไปใช้เป็นอุปลักษณพบว่า คำเรียกญาติที่ใช้เป็นอุปลักษณได้แก่ คำว่า p0:3(ชม, ลพ) mE:3(ชม, ลพ) lu:k3(ชม, ลพ) pi:3(ชม, ลพ) และ n0:ng4(ชม, ลพ) คำว่า mE:3(ชม, ลพ) พบว่าใช้มาก ทั้งนี้ mE:3(ชม, ลพ) ไม่ได้หมายถึงหญิงผู้ให้กำเนิดแก่ลูกแต่เพียงอย่างเดียว แต่นำไปใช้ในความหมายที่แสดงถึง "ใหญ่" "สำคัญ" "ต้นกำเนิด" "ผู้ให้" ด้วย ดังเช่นคำว่า "mE:3kha2cE:5"(ลพ, ชม) "mE:2nam2"(ชร) "mE:3khan3daj1"(ลพ) เป็นต้น

6.1.3 วัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ

ผลการวิเคราะห์ความหมาย และการใช้คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมประการสำคัญที่สะท้อนจากคำเรียกญาติได้แก่ ระบบอาวุโส หรือ การเน้นความแตกต่างของอายุ นอกจากนี้คำเรียกญาติ ยังแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการเน้นฝ่ายแม่ของวัฒนธรรมล้านนาที่อาจจะเป็นไปได้ว่าเคยมีมาแต่เดิมนั้น ปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่อย่างเบาบาง และบทบาทของลักษณะนี้กำลังลดความสำคัญลงกลายเป็นระบบเครือญาติแบบไม่เน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

6.2. การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบว่า มีข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับคำเรียกญาติในภาษาคำเมือง คือ

6.2.1 จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ผู้วิจัยพบว่า ในการเรียกคำที่แปลว่า "พ่อ" และ "แม่" เช่น p0:3, mE:3 ในเชียงใหม่ นั้น นอกจากจะใช้เป็นคำเรียกขานดังกล่าวแล้ว สามารถเรียกขานได้อีกว่า "i:2p0:3", "i:2mE:3" อาจเทียบเคียงกับการที่ภาษาไทยกรุงเทพฯ เรียกคุณพ่อและคุณแม่ แต่การที่เชียงใหม่ใช้คำว่า "i:2" ไม่ถือว่าเป็นคำไม่สุภาพและเป็นการไม่แสดงความเคารพแต่อย่างใด

6.2.2 จากการศึกษาการนำคำเรียกญาติไปใช้กับคนที่ไม่ใช่ญาตินั้น ผู้วิจัยพบว่า ในการที่จะใช้คำแต่ละคำนั้น ผู้บอกภาษาหรือผู้ใช้มักจะให้ความสำคัญกับอายุ โดยเปรียบเทียบกับตนเองเป็นหลัก รวมทั้งการสังเกตจากรูปร่าง หน้าตา แล้วใช้คำเรียกญาติเรียกไปตามอายุ เช่น อายุมากกว่าเรามากๆ ก็จะเรียกว่า "n:3j4" เป็นต้น

6.2.3 จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า สังคมและวัฒนธรรมล้านนา มีลักษณะการเน้นฝ่ายแม่ และระบบอาวุโส เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลงานบางเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า บทบาทของการเน้นฝ่ายแม่กำลังลดความสำคัญลง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การที่เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ เนื่องจากสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับทั้งสองฝ่าย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเสมอภาค นอกจากนี้มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเช่น เศรษฐกิจ จึงทำให้การดำเนินชีวิตที่แสดงถึงการเน้นฝ่ายแม่ กลายเป็นเรื่องของอุดมคติ ส่วนระบบอาวุโส ยังคงเป็นลักษณะเด่นในวัฒนธรรมล้านนาและผู้วิจัยคาดว่าจะยังคงอยู่ต่อไป เพราะอาวุโสเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญขั้นพื้นฐานในทุกๆ สังคมไทย

6.2.4 จากการเก็บข้อมูลคำเรียกญาติที่นำไปใช้กับหมู่คนที่ไม่ใช่ญาติ ผู้วิจัยพบว่า การที่มีการนำไปใช้ในแวดวงดังกล่าวนี้ ส่อมแสดงให้เห็นถึงการเป็นมิตรต่อคนแปลกหน้า ความโอบอ้อมอารี ของคนในสังคมล้านนาได้เป็นอย่างดี

6.3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรที่จะได้มีการศึกษาภาษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์สืบต่อไป อีกทั้งผลงานทางด้านนี้นับว่ายังมีน้อยมาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกญาติ ประเด็นที่

นำเสนอใจศึกษาต่อไป มีดังต่อไปนี้

- 6.3.1 คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองในจังหวัดอื่นๆ เช่น พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน เป็นต้น
- 6.3.2 คำเรียกญาติในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่น อีสาน ใต้ เป็นต้น
- 6.3.3 ศึกษาคำเรียกญาติทั้งหมด ไม่เฉพาะแต่คำเรียกญาติพื้นฐาน
- 6.3.4 ศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชื่อพี่ช ื่อโรค ื่อลี ตามแนวบรรพทศาสตร์

ชาติพันธุ์